

szerűbb adomát is szereti az epika nagy vásznára kifeszíteni. Sok mindent kell megtudnunk, mire a történet sava-borsát megízlelhetjük. Igaz, hogy e bevezető, terjedelmes exordiumokban is rá-rábukkanunk néha érdekesebb kortörténeti adatokra, de gyakran közismert dolgokat (pl. Csokonai rövid életrajzát) kell újra meg újra olvasnunk. Az ilyen hosszadalmas bevezetések ugyanis nem szükségesek a történetek clou-jának érvényesüléséhez. Másrészt éppen ezekben tárul elénk csillogva-zörögve Darnay elbeszélő stílusa. Mennyi eleven elképzelés, formavágy feszül meg benne és mégis mennyi roszdásan zötyögő mondat, formatörés és tájnyelvűvé sűrűsödő vidékiesség rontja a kivitelt! Az írói tehetség igazi kibontakozását el-elakasztja az írói mesterség hiányossága. A sok idiotizmus és archaszitikum megnehezíti a megértést is. A tiszavidéki magyar pl. törheti a fejét a zalai tájszavakon.

Mégis a kort nem közönséges erővel rajzolja meg. Az intim részletek több történeti alakunkat (Kisfaludy S., Deák, Festetics Gy. gróf stb.) realisztikusan formálják elénk s így egész embert látunk bennük. A szerző legfőbb érdeméül azonban e hatalmas anyagnak feltárását kell tekintenünk. Az olvasó kellemes órákat tölthet el a két kötettel, bár néha beletorzul a mosolyba az arca a kérdéstől, vajjon mi lett volna, ha a kadarka, kártya és verdigály-zoknyák körül forgolódo nemzetes urak néha-néha túltekinettek volna a sümegei Baglasegyen is? Mi lett volna, ha nem a Csukly Pepik és Horváth Lacik típusa lett volna többségben? — Ezért szomorú ma ez a nevető könyv...
Gál János.

B. Czeke Vilma: A lyukas mogyoró. Mesék. (Singer és Wolfner.) E kiállításában is finom ízlésre valló könyv 6—10 éves gyermekek számára készült. Tizenhat mesét tartalmaz, igen változatos anyaggal. Elég gazdag, de kritikailag nem igen ellenőrzött gyermekirodalmunkban nem egy jó könyv akad, élvezetes is, tanulságos is, de csak keveset olvastam, melyben e tulajdonságokhoz a lelkeség, mágond ízlés és magyaros előadásmód oly nagy mértékben járulna hozzá, mint B. Czeke Vilma könyvében. Különösen az utóbbi két vonást emeljük ki erősebb hangsúllyal, mert a szerző áttetszően szép magyar beszéde, a csodás elemet mértéktartással alkalmazó ízlése és meleg

hangja már az első mese elolvasása után arra készíti a felnőtt olvasót is, hogy a könyvet tovább olvassa.

Azt hiszem egyébként, a jó mesének az a kritériuma, hogy nemcsak a gyermek, hanem a nagyok is élvezzék. B. Czeke Vilma meséi az előadás mellett tartalmukkal érik el e célt. A mesék szövése friss s míg serkentőleg hatnak a képzeletre: a szépség, szeretet és igazság fogalmait lopják bele a gyermeklélekbe. Termékenyítő, értelemébresztő és erkölcsileg is tanulságos mesék, anélkül, hogy tanulságuk kiábrándító módon szembetűnne.

Mint hogy egy jó mesekönyv fölér egy házinevelővel: ajánljuk a szerzőnek, hogy munkásságát tovább is folytassa e téren. Megédesíti vele a gyermekek első találkát az irodalommal; első magvait hinti el az olvasási kedvnek, a könyv szeretetének s így közvetve a műveltségnek. Kell-e ennél szebb feladat?
—*rlm.*—

Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum ötvenéves jubileumára. Szerkesztette: *Csutak Vilmos.* (A Székely Nemzeti Múzeum kiadása, nagy 8°, p. 1—780.) Sepsí-Szt.-György, 1929. — Lehetetlen mélységes megatódottság nélkül gyönyörködni ebben az igazi «opus magnum»-ban: székely férfiak huszáros hatvágásában. «Sub pondere crescent palmae.» Valóban olyan ez a mi fajtánk, mint a költő írja: «Harcmoraj kell a magyarnak!» Szürke, tunya időkben olyan mélyre rejti hatalmas tetterejét, hogy semmi sem látszik ki belőle. Ám ha úgy fordul az idők járása, hogy ember kell a gátra, menten kitűnik: valamennyi talpig ember s csaknem mindegyik mind a két karjával tud küzdeni. Az egyikben fegyverrel a puszta létért, a másikban a tudomány műszereivel vagy a művész eszközeivel fájának kulturális haladásáért.

A hatalmas, tömérdek képpel illusztrált kötet szerkesztője hét csoportba osztva sorakoztatja föl a Székely Nemzeti Múzeum tudományos anyagát földolgozó, illetőleg a székelyföld és nép sajátosságait bemutató kisebb-nagyobb tanulmányokat. S már itt meg kell jegyeznünk, hogy ezek közt valóságos monografiákat is találunk.

Az első csoport bevezetéséül *Csutak Vilmos* mondja el részletesen a Székely Nemzeti Múzeum alapításának és gyűjteményei 50 éves fejlődésének történetét. Néhány megkapóan közvetlen hatású vonással igazán eleven képet

fest az imecsfalvi kúria nagyasszonyáról, özv. Cserey Jánosné, Zatlareczky Emiliáról, akinek nemes áldozatkészége vetette meg a múzeum alapját. Majd az 1911—13. években épült szívet-lelket gyönyörködtető új múzeumépület művész-tervezője, Kós Károly ismerteti az építkezés történetét; kell-e mondanunk, hogy ez a történet sok-sok regénynél érdekesebb? Bizonytalán általános érdeklődést kelt továbbá Balogh Istvánnak «Az ősi vagyoni jogi védelme a régi székelyeknél», Domokos Pál Péter «A csiki énekeskönyvek», Elekes Andor «Szemelvények a székelyek sajátlagos jogtörténetéből», Erőss József «Háromszék telepedési története», Gyulai Farkas «A magyar székelyzet székely nagyjai», Kodály Zoltán «Ötfokú hangsor a magyar népzeneben», valamint Sebestyén Gyula «Miként bizonyosodott be a székely róváírás hitelessége?» címen közölt tanulmánya is.

A Székelyföld régészeti leleteivel foglalkozó II. csoportban nyolc tanulmány foglal helyet. Ezek közül első sorban Roska Márton «A Székelyföld őskora» címen megírt monografiája emelkedik ki (p. 258—326). Egy német (H. Schroller: «Die bemahlte Keramik im Komitate Háromszék») s egy angol (Ch. v. Gordon: «Erőd and Dimini») tanulmány kétségtelen bizonyítéka annak, hogy a Székely Nemzeti Múzeum 1925-ben tragikusan elhalt őreinek, a kiváló szaktudású László Ferencnek erődsi és oltszemi régészeti ásatásai az egész tudományos világ osztatlan elismerését vívták ki. S való, hogy legelső sorban ezeknek az ásatásoknak meglepően gazdag eredménye tette Európaszerte ismertté a sepsi-szt.-györgyi székely múzeum nevét.

Nagyon érdekesek itt Fellich Nándor «Az aldobolyi kard koráról», Buday Árpád «A Székelyföld római régészeti feladatai»-ról, K. Sebestyén József «A középkori nyugati műveltség keleti határai»-ról szóló egy-egy közlemény is. S bizonyára sokan fognak Divald Kornél «Székely szárnyas oltárok» című cikkéből meglepődéssel értesülni arról, hogy «az erdélyi oltárok renaissance ornamentikája nagy mértékben elút a régi felsőmagyarországiakétól, s jóval részletesebb. Am egyik sem mondható német renaissance, amelynek kialakulása csak később kezdődik».

A székely népművészet és folklóre ismertetésének szentelt III. csoport általánosságban is, de főként a többihez viszonyítottan mostoha elbánásról

tanuskodik. Igaz gyönyörűséggel olvasuk Viski Károlynak «A székely népművészetéről», Haáz Ferencnek «Egy székely falu öltözetéről, Roediger Lajosnak «A Székely Nemzeti Múzeumban őrzött székely eredetű varrottasokról», Huszka Józsefnek «Székely kapuk meséjéről és Balogh Ernőnek «Tulipán ornamentikánk eredetéről»-ról magvasan megírt rövid cikkeiket, de ez a rész még Sebestyén Gyulának, Kodálynak és Solymossynak voltaképpen idesorozandó essay-jét is ideszámítva sem rüg többre 25—30 oldalnyi szövegnél. Ha pedig nem tévesztjük szemünk elől, hogy a székely népművészet és folklóre nemcsak magyar érzésünk világa mellett, hanem az általános összehasonlító irodalomtörténet és néprajz európai szémszögéből is rendkívül fontoságú, s hogy már a külföld figyelmé is feléje fordult — sajnálnunk kell ezt a rövidességet. Gondolnunk kell itt arra is — amit az etnológia érdemes bűvárai szüntelenül hangoztatnak — hogy napjainkban a népművészet, népdal, népmese rohamos pusztulásnak indult s így az utolsó órákban fokozott erővel kell mentenünk, ami még menthető.

A IV. csoportban a hírnévhez jutott székely képzőművészeknek: Barabás Miklósnak meg Gyárfás Jenőnek és alkotásaiknak rövid méltatását találjuk. Ennek a rövidségnek mintegy magyarázatául ezt olvassuk Csulak bevezető értekezésében: «A képzőművészeti gyűjtemény az összes gyűjtemények közül talán a legkevésbé nyújt hű és teljes képet arról az ősszékely teremtő erőről és művészi készségről, amelynek jellemző példák útján való bemutatása ennek a gyűjtemény-csoportnak az igazi feladata. Egyébként Barabás Miklósról Hoffmann Edit és K. Sebestyén József, Gyárfás Jenőről pedig Gödri Ferenc és Lyka Károly írt.

A Székelyföld természeti viszonyait ismertető tanulmányok az V. csoportban foglalnak helyet. Itt Szádeczky-Kardoss Gyula élénk szemléltető előadásban ismerteti a székelyek földjének geológiai kialakulását, Bányai János pedig a Hargita vulkános kőzeteknek elterjedését. Nagyon érdekes és meglepő adatokat találunk ez utóbbi szerzőnek a hargitai ásványvizek — székelyesen «borviz»-ek — geológiai viszonyairól írt magvas értekezésében: Ugyan hány honfitársunknak volt eddig fogalma arról, hogy 1000-nél is több a székelyföldi borvízforrások száma, s hogy ennek a területnek az

egész földkerekségén nincs mása? *Tulogdy* János a Székelyföld földrajzát mondja el — igen helyesen — turista szemszögből való földolgozásban. *Moesz* Gusztáv két kisebb botanikai cikkén kívül *Nyarády* E. Gyula pompás monografikus tanulmányát olvashatjuk «A vizek és vízben bővelkedő talajok növényzetéről a Hargitában» címen. *Méhely* Lajos néhány hargitai gyűjtő kirándulásának emlékeit fűzi csokorba. «A székely székek ősföldjének állati és növényi élete», majd pedig «A háromszéki ősmedve» címen e sorok írója értekezett.

A VI. csoportban vegyes tartalmú essay-i közül *Bitay* Árpád «Újabb szempontok és adatok a román nyelv magyar elemeinek kutatásához», valamint *Csutak* Vilmos «Bujdosó kurucok Moldvában és Havasalföldön 1707—11-ben» címen közölt cikkét emelhetjük ki. Végül a VII. csoportban a székelységre vonatkozó irodalom bibliografiája van összeállítva. Teljességre ugyan nem tart számot, de első kísérletnek, alapkönyvnek jó teljesítmény.

A hatalmas kötetnek szűk téren való ismertetése szükségszerűen magával hozza a hézagosságot, a vázolt kép elmosódottságát. Befejezésül tehát külön is hangsúlyoznom kell, hogy az Emlékkönyv a székelységnek valóságos hitvallása a tudományos haladás mellett. S ez annál örvedetesebb, mert ez a legnehezebb próbatétel fényes kiállása. Hiszen nyilvánvaló, hogy kisebbségi sorsban a tudomány művelése rendkívüli nehézségekbe ütközik. Mert hogyan is lehet olyan országban tudományosan búvárkodni, amelyben az eredményes kutatás külső föltételei: rendszeres, nagy gyűjtemények, laboratóriumok, könyvtárak, tudományos intézetek és társulatok, egyetemek, bel- és külföldi tanulmányutakra szóló ösztöndíjak stb. mind ellenséges állásponton vannak az erdélyi magyar tudós kutatóval szemben.

S íme, a külső föltételek hiánya ellenére is van erdélyi magyar tudományos élet. Hihetetlenül acélos akaratú emberek eredménye ez. A székelyek büszkének lehetnek Nemzeti Múzeumukra s köréje seregülő tudósaikra, mi pedig büszkének lehetünk rájuk.

Gaál István.

Pécsi László: Szalomea. Regény. — A feltűnést áhító, értelmetlen címlap mögött egész értelmes szövegre találunk, amely jelentékenyen több elismerésre tarthat számot, mint a szerző korábbi verseskötete, amelyről annak ide-

jén megemlékeztünk. Meséje épkezláb, érdekes és egységes. Színtere a mongol-kínai határ egyik kirgiz falucskája. Az ismeretlen miliő is, a romantikus mese is egyaránt érdekelhetné az olvasót, de amíg a jól folyó eseményeket követjük, sajnálattal kell minduntalan megállapítanunk, hogy Pécsi László leírásai sem a cselekmény színhelyét, sem a szereplőket nem elevenítik elének.

A regény önvallomásszerű végső sorraiból arra kell következtetnünk, hogy a szerző ott járt a történet színhelyén és bizonyos mértékben átélte az eseményeket is. Mégis az az érzésünk, mintha hallomás után jutott volna a témához, annyira minden lendület és szuggesztív erő nélkül írta meg könyvét. *M. Gy.*

Cholnoky Jenő dr.: A napsugár diadala. (Singer és Wolfner r. t. kiadása.) *Cholnoky* Jenő a legszélesebbkörű közönségnek írta ezt a könyvét. Szembeállítja a föld belső erőit a napsugár hatalmával. A föld izzó belsejének hatalmas energiái óriási változásokat idéznek elő a felszínen, a vulkánok, a meleg források és a föld kérgének összehúzódása által okozott hegyképződés óriási köztömegeket igyekszik feltornyosítani. Ebben a törekvésében szembetalálja magát a nap hatalmával. A nap melege örök körforgásban tartja a vizeket, amelyek kimossák és lehordják a kőzetet, a nap tartja folytonos mozgásban a levegőtömeget, amely évezredek és évmilliók során megbontja és elhordja a legkeményebb sziklát is, a tenger hullámverése és a nap hatalmát támogató árapály folytonosan bontja, törli a tengerpartok szikláit. *Cholnoky* leírja ennek az örök küzdelemnek régmúlt fázisait, a szárazföldek és hegyek képződését és a folytonos letarolást, azután megrajzolja a jövőndő perspektíváit is. A föld hőenergiája el fog fogyni, a nap azonban megmarad. A végeredmény a napsugár diadala lesz, a letaroló örök le fognak hordani egy alacsony síkra minden kiemelkedést és a tenger úrrá lesz a föld felszíne fölött. — Mindez különösebb előképzettség nélkül is könnyen érthető, érdekfeszítő és tanulságos, amelyet a könyv természetesen minden vonatkozásban a tudományos kutatások legmodernebb eredményeit adja. *Cholnoky* Jenő megmutatja, hogyan kell népszerűen és mégis tudományos színvonalon írni. Külön említést érdemel a könyv hatalmas képanyaga, amelynek technikai kiállítása is elsőrangú. (*Th.*)